

R 1977-3

§ 16-22

770624-1

(16) (1) (Dunaj, 24. 6. 77 dopoledne - 11⁰⁰ hod.)

Synodní rada prohlašuje, že „svémocné jednání skupiny bratří naplňovalo nás od počátku velkou starostí o učení, jednotu a poslání církve“. Zároveň vyhlašuje, že se ztotožňuje „ve svobodě víry s mnohým dobrým, co se dělá pro člověka“. Je zapotřebí se tedy blíže podívat, jak synodní rada těmto svým výrokům sama v praxi rozumí, neboť taková obecná prohlášení mohou být docela prázdná nebo mohou být pouhou kamufláží něčeho zcela jiného. Motivem signatářů podání o „Postavení církve a věřících“ byla rovněž starost o integritu křesťanského poslání v naší době a v naší společnosti.

Zvláštní pozornost je třeba věnovat okolnosti, že **syn. rada** považuje podání skupiny **31ti** za „svémocné jednání“. Upírá tedy členům církve právo, které je zakotveno v ústavě, v mezinárodních paktech (vyhl. 120/1976 Sb.) a také ve Všeobecné deklaraci, totiž aby se obraceli na státní orgány se svými peticemi, a dál tím klade překážky plnění občanských povinností, zejména povinnosti občana dbát o dodržování zákonů v zemi. Tím ze sebe SyRada dělá jakéhosi prostředníka mezi věřícími a mezi státem, a to i v případě, že nejde o případy, pro něž je závazný jakýsi instanční postup. Stížnosti a kritiky, obsažené v elaborátu o „Postavení církve a věřících“ jsou totiž takové povahy, že jejich platnost a oprávněnost vůbec není podmíněna ani členstvím v církvi, tím méně nějakým **pověřením**, ať už vyplývajícím ze zvláštního usnesení nebo prostě ze zastávání funkce. Dopis, který zaslala SyRada Federálnímu shromáždění, nesmyslně převádí obsahovou stránku dokumentu na otázky kompetenční. Rozhodující je to, zdali konstatované skutečnosti stávají či nestávají, zda tvrzení v dokumentu **obsažená** jsou pravdivá či nepravdivá. Vůbec nejde o to, kdo má nebo nemá právo tato tvrzení nebo konstatování učinit a vyslovit.

Z ničeho nevyplývá, v čem by zmíněný dokument mohl jakkoliv ohrozit „učení církve“. Osm bodů fakultních učitelů nemůže být směrodatné, protože je vágní, obsahuje řadu nepravd a insinucí, je dokonce v některých bodech v rozporu se stanoviskem SyRady a zejména se vůbec nepokouší svá tvrzení jakkoliv doložit a dokumentovat.

Jednotu církve nemůže ohrozit, je-li jakýmkoliv způsobem vyslovena pravda o skutečném stavu církve a jejího postavení ve společnosti (včetně vztahů ke státním orgánům). Taková pravda buď jenom poukáže na již rozbitou nebo alespoň ohroženou **jednotu**, anebo naopak ke skutečné jednotě spíš přispěje. Nejde totiž o navenek zachovávanou nebo dokonce předstíranou jednotu, nýbrž o skutečnou jednotu v pravdě. Jak jinak by se však mohla pravá jednota vyjevit než na základě vyslovení pravdy o povaze této jednoty? Jednotu nelze založit ani udržet okřikováním těch, kteří se pokoušejí pravdivě poukázat na skutečný stav věcí.

Obavy o poslání církve, resp. starosti o toto poslání jsou dost neuvážené až směšné. Může se snad poslání církve nějak změnit tím, že se několik členů církve obrátí na státní orgány s kritickými poukazy k tomu, že jsou ve státě porušovány zákony a že v rozporu s nimi je celá kategorie věřících občanů diskriminována, církev ve svých právech a ve své práci omezována atd.? Poslání církve se nemění dokonce ani tehdy, když představitelé církve (např. synodní rada) naprosto selhávají, natož když 31 členů církve plní své občanské povinnosti a uplatňuje svá občanská a lidská práva.

{Čas / Časovost / Dění}

770803-1

(17) (2) (SSaŽ - Strašnice, 3. 8. 77 dopol.)

Otázka času a časovosti je jedním z centrálních, tzv. „uzlových“ problémů epochy, která vlastně teprve začíná. Je charakteristické, jakým novým způsobem se otázka času a vůbec dění dnes klade (na rozdíl od doby tak o 3 tisíciletí starší), ale ještě významnější je evidence, s níž nahlížíme důležitost tohoto tématu, jež ve starém Řecku myslitelé ani nechtěli dost vidět a jemuž se vlastně ponejvíce vyhýbali.

V čem vlastně záleží čas? Nechme stranou pokusy o postižení plynutí tzv. čistého (prázdného) času. Čas je nerozlučně spjat s děním, s událostmi. Co to tedy je vlastně dění? Co to znamená, když se něco děje? Neděje-li se nic, znamená to neměnnost; dění je tedy především změna. Změna v tradičním pojetí znamená buď, že něco, co tu bylo, tu už není, nebo že něco, co tu nebylo, tu náhle jest, anebo posléze obojí zároveň. Ovšem tento výměr vlastně vůbec dění nepostihuje, ale zaměřuje se pouze na meze, hranice, „konce“ dění. Jestliže totiž něco, co tu bylo, tu nyní není, znamená to tolik, že je s něčím konec. A jestliže naopak něco, co tu nebylo, tu nyní jest, znamená to tolik, že se něco objevilo, že něco začalo být, že je

něčemu počátek. Ale dokonce i tam, kde se takový počátek a takový konec setkají, nejsou ničím jiným spjaty leč náhodou. Takový počátek a konec k sobě nikterak nenáleží a také na sebe nijak neodkazují. Přesněji a zřetelněji řečeno, ten konec je koncem čehosi jiného než toho, čeho je onen počátek počátkem. Ale čeho?

To, co tu bylo a co tu teď už není, bylo jakési „konkrétní“ dění, tj. událost. Událost je „concretum“ ve dvojím směru a ve dvojím smyslu. Především to je jakási srostlice, resp. jakýsi integrovaný celek dění, které má svůj počátek, průběh a konec. V tom smyslu náleží onen „konec“ k události, která „začala“ někdy dříve a která se „dělá“ až do té chvíle, kdy skončila, přičemž celé toto její „dění“ je určitým, blíže zatím nezkoumaným způsobem spjato v jediný celek, totiž v celkovou událost. Ale událost je konkrétní ještě v jiném, hlubším smyslu, o němž se budeme ještě podrobněji informovat. Nyní musí stačit, když jenom odkážeme k tomu, že každá událost má svou vnitřní (nepředmětnou a nezvnějšněnou) stránku a svou stránku vnější, ev. předmětnou (z pohledu zvnějška). A tyto dvě stránky, vnitřní a vnější, nepředmětná a předmětná, subjektivní a objektivní, jsou zvláštním, velmi těsným způsobem spjaty, i když nikoli bez dynamiky a specifického vzájemného napětí (pnutí), tedy nikoliv v paralelitě. Ale i když otázka času se ukáže být zakotvena právě v otázce vazeb mezi vnitřní a vnější stránkou událostí, přece řešení této věci musíme ještě na chvíli odložit.

Vlastní dění musíme tedy vidět nikoli tam, kde jsou jeho meze (hranice), tj. kde je počátek nebo konec nějakého „atomu“ dění čili události, nýbrž někde uvnitř těchto mezí, tedy mezi počátkem a koncem události. Dosavadní filosofická tradice zatím nenašla přiměřené myšlenkové prostředky, jimiž by se tohoto tématu mohla účinně a přesvědčivě zmocnit. Je zřejmé, že jádro problému spočívá v odhalení způsobu, jímž jsou spolu spjaty minulost, přítomnost a budoucnost v rámci jediného událostného celku. Základní otázkou je tedy nepochybně to, jak se budoucnost stává přítomností a jak se přítomnost stává minulostí. Ale neméně významným úkolem bude i pojetí toho, jak se uplynulá přítomnost (minulá přítomnost) stává přítomnou minulostí, tj. jak je schopna událost učinit z něčeho, co se už stalo, co se událo, svou vlastní minulostí; a právě tak na druhé straně je významným úkolem myšlenkově uchopit to, jak je událost schopna z toho, co ještě nenastalo a co má teprve přijít, učinit svou přítomnou budoucnost; tj. jak je událost schopna ve své přítomnosti zpřítomnit (a tím zefektivnit) svou vlastní minulost a budoucnost, tedy jak je schopna obojí integrovat do své přítomnosti.

770803-2

(18) (3) (SSaŽ – Strašnice, 3. 8. 77 před polednem.)

Nyní můžeme přistoupit k bližšímu prozkoumání otázky souvislosti mezi vnitřní a vnější stránkou dění (událostí) z hlediska časového. O vztahu vnitřního a vnějšího už bylo napsáno nejedno filosofické pojednání; dosud však nebyla tato vnitřně-vnější struktura dění (událostí) posuzována jako základ všeho „časování“ a veškeré „časovosti“. Tak kupř. rozdíl mezi vnitřním a vnějším u Leibnizových monád je elementárně důležitý; vše, co se v monádách a s monádami děje, má povahu vnitřního dění, zatímco vnější vztahy jsou zanedbatelné či vůbec neexistují (protože monády nemají dveří ani oken). Časovost je proto ryze vnitřní povahy a týká se vnitřního pohybu (vyčeřování) monády. Kdybychom měli vyjít z modelu, jak jej předestřel Leibniz ve své Monadologii, museli bychom nejprve prohlásit, že to, o čem Leibniz mluví jako o monádě, je pouhá slupka, skořápka, vnější schránka reálného dění, které vůbec nelze zaměnit ani ztotožnit s vnitřním pohybem uvnitř monády, nýbrž které se zjevně „děje“ právě ve fázi přechodu od vnitřního k vnějšímu a zase naopak od vnějšího k vnitřnímu. „Monády“ proto musejí mít nejen okna, ale především dveře, přes něž a jimiž k těmto přechodům sem i tam může docházet. Vlastní dění je však právě založeno v těchto přechodech; jen pohledu **zvenčí**, a tedy z distance se může událost jevit jako série vnějších proměn zmíněného typu (že něco, co tu bylo, už tu náhle není, zatímco tu naopak zase je něco, co tu nebylo). Rozhodující, „světodějný“ rozměr dění je založen přechodem od vnitřního k vnějšímu, přesněji řečeno přechodem, jímž se vnitřní stává vnějším, tedy je založen tzv. „zvnějšňováním“. V pravém slova smyslu vnitřní samo o sobě ani vnější samo o sobě není ničím. Skutečností ve vlastním smyslu je právě ono dění, jímž se vnitřní „uskutečňuje“ čili „stává skutkem“. A skutkem se vnitřní stává v akci (pokud ovšem jde o subjekt, tj. o událost, která je schopna se vztahovat k sobě samé). Vlastním děním je tedy akce; tam, kde se ještě subjekt nezkonstituoval, představuje tuto „akci“ tzv. primordiální událost. Tato primordiální událost probíhá tak, že se postupně celá její vnitřní stránka zvnějšňuje. Ale ani primordiální událost není bodová, ba dokonce ani lineární. V určitém okamžiku průběhu primordiální (a vůbec každé ovšem) události je něco z její vnitřní stránky již „uskutečněno“, „zvnějšněno“, něco se právě zvnějšňuje a něco ještě zůstává nezvnějšněno. Z toho je zřejmé, že všechny složky události se nezvnějšňují najednou, nýbrž některé dříve, jiné poz-

ději, některé možná rychleji, jiné pomaleji, některé rovnoměrně, jiné nepravidelně apod. To, co zůstává vnitřní povahy, představuje pro událost jako celek její budoucnost; naopak to, co se už zvnějšnilo, je její minulostí. Ale přítomnost události spočívá právě v onom aktuálním přechodu zvnitřka navenek, v onom aktuálním zvnějšňování.

Událost je tím rozlehlejší a tím komplikovanější, čím větší rozsah budoucnosti i minulosti dovede v sobě (jakožto celku) integrovat. To, co zůstává za hranicemi události jako celku, už k události **nepatří**, a pokud událost na to nereaguje, jako by ani (pro ni) nebylo. Ale na druhé straně může několik událostí vtáhnout do své integrované struktury cosi společného, tj. může navázat na něco z „cizího“ dění jakožto na svou vlastní minulost. To znamená, že rozsah události jako celku se může v jistých mezích a v jisté podobě překrývat s částí (složkou) jiných událostí. Bez tohoto předpokladu by se nemohly události dostávat do vzájemného kontaktu a navazovat mezi sebou reálné vztahy, reálné vazby (eventuelně takové, které dovolují integraci celé řady událostí nižší úrovně a komplikovanosti v tzv. superudálosti). Jen díky časové rozlehlosti (a ovšem i prostorové rozlehlosti) se může mnoho událostí strukturovat uvnitř i navenek a konstituovat celé regiony událostí a posléze celé „světy“ (kosmy), celá „univerza“. Tato schopnost událostí se vzájemně vázat a proplétat i řetězit je založena v tzv. jejich reaktibilitě. Vedle aktivity je proto reaktibilita základem konstituce univerza (resp. řady univerz), přičemž ještě dalším předpokladem tu je ještě jakási minimální hustota událostí, která zaručuje nebo alespoň umožňuje podobné řetězení.

Vedle primordiální (elementární) struktury času však existuje také ještě generální struktura času. K té se myšlenkově přiblížíme v úvahách poněkud jiného typu. Zatímco elementární struktura času jeví význačné rysy zrnitosti (tj. existují základní zrna, elementy, „atomy“ dění), generální struktura času se vyjevuje jako obecná podmínka každého časového průběhu dění a také podmínka řetězení a vzájemných vazeb událostí ve větších kontextech. Pro generální strukturu času je zapotřebí zcela jiného způsobu uvažování, máme-li dospět k uspokojivým výsledkům v pokusech o myšlenkové uchopení skutečnosti času a dění.

{Události a vazby mezi nimi}

770803-3

(19) (4) (SSaŽ – Strašnice, 3. 8. 77 po polednách.)

Když uvažujeme o formálních možnostech navázání přímých i nepřímých (zprostředkovaných) vazeb a kontaktů mezi událostmi, je zřejmé, že tu existují výrazné předpoklady. Snad bude nejlépe vymežit podmínky, v nichž podobné navazování kontaktů je vyloučeno. Je tomu tak tehdy, když dvě události jsou prostorově od sebe vzdáleny natolik, že jejich časová distance je příliš malá, takže nedovoluje žádný přímý ani zprostředkovaný kontakt vzhledem k mezní rychlosti c , již se jakákoliv reálná souvislost mezi oběma událostmi může v prostoru šířit. Můžeme si proto jako model představit dvourozměrný průřez, v němž dvojkužel možných kontaktů bude znázorněn dvojúhlem (viz. obr. na následující straně). Na ose x se vyznačuje prostorová odlehlost, na ose y odlehlost časová. Události, jejichž souřadnice splňují vztah $y \geq cx$, mohou být registrovány (resp. může být na ně reagováno) událostí U , kdežto platí-li vztah $y < cx$, je to vyloučeno.

[obrázek: viz 1977-03-18.jpg]

Z modelového grafu je rovněž zřejmé, že události „současné“ (např. ležící na ose x) nemohou spolu navázat absolutně žádný kontakt (leđa s výjimkou téměř totožné lokalizovanosti). Důsledek je prakticky týž jako v Einsteinově teorii: přítomnost současnosti dvou nebo více událostí je neověřitelná, a proto myšlenkově problematická.

Z grafu je zřejmé, že kupř. událost U nemůže nikdy náležet ke kauzálnímu „potomstvu“ události B , ale naproti tomu může náležet ke kauzálnímu potomstvu události A (a dále že ani událost B nemůže náležet ke kauzálnímu potomstvu události A). Z toho vyplývá, že událost A pro událost B ani událost B pro událost U **[písmena událostí jsou barevně opravována a na okraji stránky je zelený otazník, pozn. red.]** nemůžeme považovat za složku jejich minulosti, kdežto pro událost U se událost A takovou složkou minulosti stát může. Pochopitelně nikoliv tak, že událost U přímo naváže (bude reagovat) na událost A , neboť mezi oběma událostmi je příliš velká časová distance. Nicméně může existovat (mohl se vytvořit) celý řetěz událostí, jež navazují jedna na druhou, a tak zprostředkují, zprostředkovávají vztah mezi A a U .

V uvedeném smyslu mohou mít jakékoliv dvě události společné kauzální potomstvo, jestliže je tu k dispozici dostatečně dlouhý časový odstup od obou, v němž by mohlo dojít k setkání řetězců kauzálního potomstva obou událostí. To ovšem za předpokladu dostatečné hustoty událostí v příslušném časoprostorovém regionu, aby setkání a vzájemné navazování událostí mohlo být alespoň pravděpodobné.

Na tomto místě je třeba uvést ještě jednu poznámku. Je zatím neřešenou otázkou, zda počátky událostí jsou čímsi naprosto nepodmíněným a

neovlivnitelným, anebo zda za určitých podmínek může nějaká událost na svém konci vyvolat v život událost jinou, novou. Šíření záření v prostorech přesahujících veškerou představivost by se zdálo nasvědčovat tomu, že přinejmenším určitý typ událostí může vyvinout (vyvolat) neobyčejně dlouho přetrvávající stereotyp, zachovávající se navzdory přímému a nesmírně rychlému šíření „paprsků“. Něco podobného by se zdálo vyplývat také z věkovitého přežívání trvalých (starých) atomů apod. Nicméně zánik paprsku v důsledku řídkého rozložení událostí po cestě, kudy se ubírá, bychom vlastně nemohli ani kontrolovat; a rozpad radioaktivních atomů by v zásadě mohl být vázán na nepřítomnost některých specificky nezbytných typů nebo složek událostí. Nicméně okolnost, že tzv. poločas rozpadu je naprosto nezávislý (alespoň jak zatím pozorování a experimenty nasvědčují) na stupni koncentrovanosti příslušných atomů na určité lokalitě, činí tento závěr či dohad silně pochybným. (I když je třeba vzpomenout, že experimentální podmínky se nutně omezovaly na běžné poměry a vylučovaly extrémní řídkost prostředí – už pro jeho praktickou nedosažitelnost za obvyklých pozemských poměrů; s tím vším je třeba kalkulovat.)

{Filosofie a politika}

770804-1

(20) (5) (SSaŽ – Strašnice, 4. 8. 77 ráno.)

(Pro text do sb. **Pat.**) Filosofie je filosofií jen do té chvíle, dokud zůstane otevřená a zároveň otvírající ve vztahu k pravdě. Sebedůmyslnější a přesvědčivější myšlenková soustava přestává být filosofií a stává se ideologií (nebo prae-ideologií), jakmile v ní nabude vrch něco jiného před pravdou (ať už je to nějaký zájem anebo jen formální akcent jako kupř. logičnost apod.). Ovšem respekt k pravdě a vazba na pravdu filosofii zavazuje víc než jenom myšlenkově, teoreticky. Pravda je vždycky světlem, ale také apelem a výzvou. Pravda nechce být jen vyslovena, ale chce být uskutečněna. Vyslovena zůstává stále ještě výzvou k uplatnění, k prosazení, k nápomoci při jejím praktickém vítězství. K takovému vítězství náleží především přesvědčování těch druhých, neboť pravda nemůže být prosazena proti vůli a přes odpor lidí; a pokouší-li se o to někdo přece, pak se mu pravda jako taková vytrácí před očima a pod rukama a spojena s násilím či podpořena vnější mocí se stává lží.

Tím je dán základ pro vztah filosofie a filosofů k politice. Především poznání pravda vede ke skutečnosti, doprostřed světa, neboť je vždycky

pravdou o věcech, o událostech, o skutečnosti. Za druhé vede poznaná pravda k lidem, neboť náleží k její nejvladnější povaze, že si žádá sdělení, šíření, přesvědčování. A posléze je notorickým faktem, že jak ve svém odhalování skutečnosti, tak při svém šíření mezi lidmi vždycky narážela a bude narážet na bariéry, které před ni staví politická moc. A tak je filosofie nutně vedena k tomu, aby co nejdůkladněji reflektovala zkušenosti s vývojem vztahů mezi pravdou a mocí. A nejenom reflektovala, ale aby se v napětí a v zápase mezi pravdou a mocí postavila na jednu stranu – buď na stranu pravdy, anebo na stranu moci. V prvním případě zůstane filosofie a posílí své pravé zakotvení, kdežto v druhém případě přestane být sama sebou, upadne, poklesne na pouhou ideologii, tj. nástroj moci. Tak je filosofie nucena z podstaty věci a ze své vlastní podstaty se teoreticky i prakticky vymezovat vůči politické situaci, vůči prakticky prováděné politice i vůči politickým programům. Zároveň však je ve svém respektu a v oddanosti vůči pravdě zavázána se nikdy definitivně ani nadlouho svázat s nějakým konkrétním politickým systémem, programem, linií, s politickou pozicí. Ve své političnosti, tj. ve svém otevřeném a veřejném, zveřejňovaném vztahu k politice musí filosofie základně zůstat nepolitická, tj. nesvázaná s konkrétní politickou skutečností a politice nepoplatná. To však eo ipso znamená, že legitimní političnost filosofie a filosofova je pouze taková, která si ukládá ode vsí praktické, technické politiky hlubokou distanci. Filosof je na jedné straně veden k tomu, aby se politicky angažoval, na druhé straně však nejhlubší motivy jeho politické angažovanosti jsou vlastně velmi vzdáleny každé politice, každé politické linii. Z politického hlediska pak politicky angažovaný filosof vypadá nezbytně jako nedůsledný, nevěrohodný, ba bezcharakterní; ale to jenom proto, že charakterní kontinuita jeho rozhodování a jeho postojů musí být odkryta jinde než na politické rovině. Pravá političnost angažovaného filosofa daleko přesahuje sféru „politické politiky“, tj. začíná mnohem hlouběji a dříve, než by politika mohlo vůbec napadnout, a zasahuje také mnohem dál a výš, než by politik vůbec mohl pretendovat. Vlastní sféra technické politiky je pro filosofa jen malou částí ledovce celkové sféry záležitostí lidské a občanské „polis“. Zatímco politik, který chce svými prostředky proniknout z této malé části vlastního politického života občanů dál a hloub, se dopouští hybridních zásahů, k nimž ničím není legitimován, filosof naopak proti tomu legitimně zasahuje i do této malé vyčnívající části politického ledovce, přestože se ovšem hlavně orientuje na většinu ledovce, která je povrchnímu a běžnému pohledu skryta. * [další červená hvězdička je na straně 33, pozn. red.]

770804-2

(21) (6) (SSaŽ – Strašnice, 4. 8. 77 dopoledne.)

Je tedy ze všeho zřejmé, že je zapotřebí pojmově rozlišit dvojí význam slova „politika“ a „politický“. Máme-li na mysli politiku jako sféru lidského života či jako jeho vrstvu, pak je nepochybné, že najdeme jen málo funkcí a málo aktivit člověka, které by do oné sféry či roviny nějakým způsobem nezasahovaly. Ale politikou a političností můžeme rozumět určitý typ, druh, metodu, strukturu lidského jednání. Politika v tom případě představuje jakousi specializaci, odbornost, a tudíž odbornické omezení a přímo omezenost. Odtud vysvítá, že člověk může být aktivní ve sféře politické, že může v tomto smyslu nejenom nechtěně, ale vědomě a cíleně „politicky“ jednat, ale že toto jeho jednání může být celé v distanci vůči politickým kritériím a zásadám, že může být vědomě a cíleně ne-politické v tomto technickém smyslu a že svůj politický záměr může člověk sledovat na cestě, kterou by politik-specialista nemohl uznat a respektovat. Je to asi tak, že jako když si člověk vybuduje, vypracuje svůj osobitý vztah k živočichům nebo k rostlinám, aniž by pro sebe považoval za striktně směrodatný přístup zoologů nebo botaniků. Ovšem v jedné věci toto přirovnání přece jenom kulhá. A to si právě musíme blíže objasnit.

Ve sféře živočišné nebo rostlinné nevystupuje do popředí svébytnost existence zvířete nebo květiny tak výrazným způsobem, aby na první pohled bylo patrné, že přístup zoologů nebo botaniků se ve svém uchopení její skutečnosti dopouští jisté redukce, ochuzení, že je zkrátka nenáležitý a nepřiměřený. V případě člověka a lidské společnosti to je mnohem výraznější. Politik má tendenci se vždycky tázat po hybných politických silách ve společnosti a má nutně tendenci přehlížet a podceňovat osobitosti a zvláštnosti jednotlivých lidí a malých skupin. Je to ovšem zcela pochopitelné, neboť prosazení politiky jakožto politické vědy (tj. speciální vědy) nebylo samozřejmostí, a proto dodnes vykazuje lecjaké křečovité formulace a krajnosti v pojetí. Nicméně skutečná integrita politického života jednotlivců i společnosti je mnohem barvitější, složitější a hlubší, než je kterákoliv politověda metodicky zachytit.

Bylo by ovšem příliš povrchní, kdybychom chtěli důraz položit pouze na zvláštnosti, osobitosti lidí, kteří se ve svých aktivitách pohybují na politické rovině. Jde o především něco jiného: člověk jednající politicky v technickém smyslu prosazuje a sleduje své vlastní zájmy (a eventuelně zájmy skupiny či společenské vrstvy, k níž se počítá – to však už de facto přesahuje do sféry, na kterou v dalším chceme položit zvláštní důraz). Člověk však může od svých (individuálních i skupinových) zájmů odhlédnout a může se orientovat a rozhodovat na jiném základě – a podle ji-

ných kritérií. V konkrétním případě třeba je mu osobně nebo celé jeho skupině, straně, hnutí atd. nepříhodné a nežádoucí, aby byla v určité záležitosti zjednána spravedlnost a právo anebo aby byla odhalena pravá stránka, pravá podoba skutečnosti, aby se prosadila pravda. Nicméně člověk se může rozhodnout proti svým individuálním nebo skupinovým zájmům a dát průchod právu, spravedlnosti a pravdě. V takovém případě jde mimo veškerou pochybnost o politikum, tj. jeho rozhodnutí má politickou stránku a politickou povahu. Ale motivy tohoto politického rozhodnutí nejsou jen politické, tj. jeho rozhodnutí není omezeno na imanenci politických struktur (v technickém smyslu) a jejich dynamiky. Politická situace pak má vedle ryze technicky politických složek také složky nepolitické, které se však také politicky realizují, i když v rámci technické politiky jeví známky jakési „neodbornosti“ či pochybnosti a chyby. Ovšem toto porušení pravidel politické hry může být neobyčejně hluboce zdůvodněno, a dokonce takovým způsobem zdůvodněno, že se ryze odbornému, ryze technickému politickému posouzení naprosto vymyká.

Takové politické jednání, které se vymyká technickým parametrům běžné politické hry, nemusí být vždy pouhou politickou naivitou, tedy politicky něčím inferiorním, nýbrž může to být dokonce právě naopak něco kvalitativně vyššího, ba politicky hlubšího a pronikavějšího, zkrátka superiorního. Člověk je totiž bytost, která nemusí být a nemusí zůstat uzavřena v žádném „svém vlastním světě“, tj. v žádném „osvětí“, nýbrž může z každé subjektivity (ať individuální nebo skupinové) vykročit do světa prosvětleného pravdou. Ovšemže i lidský život, který se spravuje podle kritérií pravdivosti, spravedlnosti, lásky, lidské solidarity **atd.**, je životem politickým, ale je to politický život, který není v politických strukturách zaklesnut a uzavřen, ale naopak politiku, celou politickou sféru a její struktury integruje v celek, který veškerou technickou politiku přesahuje (i když v jistých mezích respektuje a uplatňuje). Politická povaha takového lidského individuálního i společenského života je charakterizována tím, že politické (v technickém smyslu politické) souvislosti a vztahy jsou podřízeny v posledu **normám na** ryze technickou politickou sféru neredukovatelným. Protože však tím politická sféra není rušena, nýbrž naopak spíše „naplňována“ a de facto povznášena do nových úrovní, lze pak ve výsledku (v důsledcích) vidět zrod političnosti a politiky nového typu, nové náročnosti a nové úrovně. * **[předchozí červená hvězdička je na straně 26, pozn. red.]**

(22) (7) (SSaŽ – Strašnice, 5. 8. 77 dopoledne.)

Mohli bychom poukázat na vztah norem, jimiž se spravuje živý organismus jakožto živý, k zákonitostem neživé přírody (fyzikálním a chemickým). Životní projevy organismu nemohou být v rozporu s těmito zákonitostmi, ale musejí je naopak reflektovat. To však vůbec neznamená, že vlastní normy živého spravování lze odvodit z fyzikálních nebo chemických zákonitostí nebo že je lze na ně redukovat. Jinými slovy: organismus se musí spravovat tak, aby využíval fyzikálních a chemických vlastností atomů a molekul atd., ale to je pouze podmínka jeho svébytné existence, která spočívá na docela jiných základech. A dost podobně tomu je ve vztahu mezi technickou politikou (tj. politikou v užším smyslu) a mezi politikou „nepolitickou“ (tj. v širším smyslu).

Existují jisté politické mechanismy, jež nelze beztretně přehlížet (podobně jako existují ekonomické mechanismy). Nicméně veškerý politický život na ně nikdy nelze redukovat. Zejména ani z jejich respektování vůbec nevyplývají záměry a cíle, jichž se politickými aktivitami má dosahovat. A politický život je rozhodující měrou závislý na těchto záměrech a cílech, kdežto ony politické mechanismy a struktury představují jen jakousi kostru či oporu, jen lešení apod. Proto také mluvíme o politice a politické sféře ve smyslu technickém (to znamená ve smyslu základních politických struktur elementárních) a o politice ve smyslu odpovědného lidského rozhodování ve svobodě, která je zabezpečena respektováním politických (elementárních) struktur a která ovšem odpovídá na výzvy, jež daleko přesahují ony elementární struktury, a používá jich jako technických politických nástrojů k cílům, jež z těchto nástrojů tak málo „vyplývají“, jako stůl nebo židle „nevyplývá“ z pily a hoblíku.

Důležitá je ovšem ještě jedna věc. Politická opatření, metody a postupy jsou pochopitelně jiné ve společnosti, kde většina lidí je politicky **nevzdělaná**, a proto „skočí“ na každý „špek“, a jiné ve společnosti politicky vzdělaných občanů, jejichž svobody a práva musejí být respektovány a vůči nimž se politik nesmí dopouštět (beztretně) podvodných či klamavých kroků. Zkrátka technická politika musí být ve vyspělé společnosti také vyspělá a na úrovni. Tam, kde je **na politické úrovni** společnost i její političtí reprezentanti a politikové vůbec, tam jsou postaveny hráze demagogii a politickým mystifikacím, které podstrkují určité politické cíle pod rouškou politické odbornosti a techniky tam, kde by měly předkládat pouze alternativy příštích cest (náležitě ovšem objasněné) a ponechat rozhodnutí na občanech samotných.

Co to znamená pro pojetí politiky a politické práce? Především to, že vůdcové společnosti nemohou být pouhými politiky, nýbrž musejí

ovládnout technické politické metody, ale navíc musejí mít jakýsi politický charakter či profil, musejí představovat **určité linie**, a být tudíž zastáncem určitých cílů a programů. Politik, který je schopen střídat cíle a programy podle okamžité situace, tedy politik koncepčně bezcharakterní, nemůže zastávat žádné významnější funkce ve společnosti, nýbrž pouze funkce ve správním aparátu. Aby mohl být někdo volen do vyšší funkce, musí veřejně vykázat svou politickou koncepci a linii; tu pak po eventuelním zvolení musí zachovávat, pokud to je pro něho možné (ať už **objektivně**, nebo subjektivně, tj. ať tím, že trvá vůle občanů jít právě tím směrem, jehož je on přívržencem nebo průkopníkem, anebo tím, že trvá situace ve svých základních parametrech, anebo zase proto, že on sám je stále přesvědčen o správnosti nastoupeného kurzu). Jestliže se objektivně situace změní, takže dosavadní program už nelze realizovat, nebo jestliže se změní mínění občanů (voličů), resp. jejich reprezentantů, nebo jestliže politik sám nabude přesvědčení, že nastoupená cesta je nesprávná, pak je třeba, aby nabídl rezignaci a aby poskytl voličům, resp. jejich zástupcům možnost schválit jím navržené změny. Jsou zkrátka situace a úkoly, v nichž jsou vhodné jiní vůdci než v jiných situacích a **před (pro) jinými (-é) úkoly**. Aby mohli být správně voleni ti praví, je třeba vědět co nejvíc o jejich celkovém (tj. i „nepoliticky“, „netechnicky“) politickém profilu. A to vše pod naprosto veřejnou kontrolou. Jinak totiž volby nemají skutečné odůvodnění a stávají se fraškou a podvodem.

Situace je ovšem taková, že se k volbě politického kurzu celé společnosti musejí vyjadřovat také nepoliticko-politicky angažovaní představitelé oborů technických, kulturních apod. Nelze očekávat, že nějaký politický okruh (třeba okres nebo kraj) by byl nakloněn delegovat třeba spisovatele nebo sociologa apod. Proto je třeba řešit otázku zákonodárných sborů (shromáždění, parlamentů) apod. tak, že určité obory budou delegovat své zástupce do těch sborů, které jsou považovány za „národní“. Tak by kupř. své spisovatele nebo vědce apod. delegovala každá „národnost“ či „země“, resp. republika samostatně (obdoba „stavů“). Tak by se dostali k eminentní politické práci a politickému „slovu“ také nepolitici politikové, nezaměření na politickou profesi (pokud by se jim dostalo nejvyšších funkcí, měli by pak k dispozici samozřejmě štáb profesionálů na úrovni - ale musela by být zaručena kontrola proti profesionální politické technokracii).